

MIHAIL P. DAN

(1911—1976)

S-a stins din viață profesorul și învățatul istoric M. P. Dan. Toți cei care l-am cunoscut și iubit pentru erudiția, omenia și generozitatea sa îi vom păstra o vie aducere aminte. Exemplul vieții sale modeste, de adevărat istoric și patriot, ne va călăuzi multora activitatea. Opera sa științifică va rămâne mereu un loc de popas și de gânduri înălțătoare pentru toți cei care îi vor parcurge rîndurile. Ideile generoase pe care le conține îi vor asigura cunoscutului slavist, unul din promotorii comparatismului istoric în țara noastră, un loc aparte în istoriografia sud-estului european.

Elev strălucit al școlii istorice românești, din Clujul anilor de după realizarea unității *noastre* statale, unde l-a avut magistru pe învățatul istoric și patriot S. Dragomir, pe profesorii Ioan Lupaș, Al. Lapedatu, C. Daicoviciu, tînărul M. P. Dan și-a continuat studiile în Cehoslovacia, cu minunatul prieten al țării și poporului român, profesorul și istoricul J. Macůrek.

Cu inteligența-i scilpitoare, cu studiile temeinice care l-au distins într-o generație de învățați istorici, M. P. Dan ne-a lăsat o operă durabilă. Este în primul rînd lucrarea sa de căpătîi *Cehi, slovaci și români în veacurile XIII—XIV*, Sibiu, 1944.

Este un exemplu de încadrare, de pe pozițiile adevărului istoric, ale patriotismului luminat și ale respectului față de lupta revoluționară a altor neamuri — a istoriei patriei în istoria universală. De pe această poziție înaintată a scris istoricul român M. P. Dan, eruditul slavist recunoscut unanim, și valoroasa sa carte *Sub flamura Tabo-
rului*², Buc., 1964, contribuție strălucită la istoria universală, la cunoașterea războaielor revoluționare husite din 1419—1434. Lucrarea sa — veritabilă pagină de istorie militantă — a făcut cunoscută cititorului român, lupta poporului cehoslovac împotriva asupririi sociale și naționale. Cunoscuta mișcare antifeudală, anticatolică, de eliberare națională, care a exercitat o profundă influență în Europa feudală dînd o puternică lovitură feudalismului și bisericii catolice, a găsit în lucra-

rea lui M. P. Dan conștiința și priceperea unui istoric de înaltă ținută. În întinsa sa bibliografie referitoare la mișcarea revoluționară husită, M. P. Dan a lăsat o lucrare de referință.

Istoria iobăgimii sud-est europene, a celei românești în special, au condus gândurile istoricului în vasta documentație europeană, pentru a cărei cuprindere sînt necesare cunoștințe istorice și filologice temeinice. Așa s-au născut, printr-un travaliu care uimește, studiile: *Ecoul european al răscoalei populare conduse de Horea, Cloșca și Crișan* (*Lucrări Științifice*, B, Oradea, 1969, p. 263—277); *Din istoria iobăgimii române transilvănene. Iobași români în Polonia în sec. XVI* (*Acta MN*, II, Cluj, 1965, p. 345—365); *Mișcări și frămintări țărănești în Bihor la sfîrșitul secolului al XVIII și în prima jumătate a secolului al XIX-lea* (în colaborare cu P. Bona; v. *Centenar Muzeal Orădean*, Oradea, 1972, p. 287—295); *Der gemeinsame Kampf der Volksmassen Unterdrückung — 13—19 Jhrb.* (în colaborare cu C. Göllner și I. Pataki; v. *Forschungen zur Volks und Landskunde*, 7, 1, Sibiu 1964, p. 44 sqq.); *A huszitizmus Iorradalmi tartalma* (Conținutul revoluționar al husitismului) (v. *Korunk*, 6, Cluj, 1957, p. 662—674). L-a preocupat în aceeași măsură istoria orășenimii, contribuția adusă de meșteșugari, negustori, de clasa muncitoare în epoca contemporană, la progresul general al patriei noastre, al sud-estului european în genere. Pentru a cunoaște faptele în intimitatea lor, cercetătorul — cunoscător inspirat a limbilor slave — a sondat sursele direct, în arhivele și bibliotecile cehoslovace, poloneze, iugoslave, comparînd și extrăgînd din faptele istorice concrete adevărul istoriei poporului său. Amintim dintre acestea studiile: *Un ecou cehoslovac, din 1935, al urmărilor eroicelor lupte greviste ale proletariatului român din 1933* (*Lucrări Științifice*, Istorie, Oradea, 1972, p. 109—115); *Contribution à l'étude des relations roumano-tchécoslovaques pendant les dernières décennies du XIXe siècle* (în colaborare cu L. Botezan, v. *Nouvelles Études d'histoire*, IV, Buc., 1970, p. 247—259); *Opinia publică din România față de acordul de la München și consecințele lui* (în colaborare cu V. Șchiopu, v. *Acta MN*, V, Cluj, 1968, p. 311—329); *O încercare de colaborare politică româno-sîrbă în 1891* (în colaborare cu N. Cordoș v. *Acta MN*, VII, Cluj, 1970, p. 637—651); *Rolul negustorilor și meșteșugarilor în promovarea conștiinței naționale și a ideii de unitate politică la români* (în colaborare cu T. Pavel; v. *Lucrări Științifice* B, Oradea, 1969, p. 207—221; *Lucrări Științifice*, Istorie, Oradea, 1971, p. 65—73); *Relațiile comerciale dintre Oradea și Cracovia la sfîrșitul sec. al XVI-lea* (*Crisia*, III, Oradea, 1973, p. 167—183); *Mărfuri exportate de negustorii clujeni la Cracovia, la sfîrșitul secolului al XVI-lea* (*Lucrări Științifice*, Istorie, Oradea, 1973, p. 37—45); *Negustori clujeni la Cracovia în ultimul deceniu al sec. al XVI-lea*, (în *Acta MN*, VIII, 1971, p. 205—219); *Schimbul de mărfuri între Cluj și Cracovia în ultimul deceniu al sec. XVI (I)* (*Acta*, MN, XI, 1974, p. 151—169).

Două au fost personalitățile istorice, ale căror fapte și a căror viață a studiat-o: Iancu de Hunedoara și Mihai Viteazul. Apropierea de cei doi mari bărbați și generali este lesne de înțeles. Amîndoi au dat strălucire istoriei poporului român, amîndoi s-au bazat în lupta pentru libertate și neatîrnare pe forțele poporului român, a celor trei țări românești. Amîndoi au ridicat la luptă toate forțele populare din sud-estul Europei împotriva imperialismului feudal militarist otoman. Amîndoi au fost iubiți de poporul român și prețuiți de popoarele sud-estului și centrului Europei: sirbi, albanezi, greci, bulgari, cehi, slovaci, polonezi, unguri, cazaci ucrainieni, austrieci și germani. Studiați de istoriografia noastră, de cea europeană, cei doi căpitani și eroi vor fi și mai atent puși în lumina adevărului istoric de pana eruditului M. P. Dan, în detalii ce aruncă lumini atotcuprinzătoare. Pentru Iancu de Hunedoara amintim studiile: *Două mărturii slave despre originea română a lui Iancu de Hunedoara (Transilvania, 74, 7—8, Sibiu, 1943, p. 590—595)*; *Un stegar al luptei antiotomane: Iancu de Hunedoara, Buc., 1974*. Pentru Mihai Viteazul se impun lucrările: *Ziar ceh contemporan despre bătălia de la Gorăslău (AIIN, IX, Cluj — Sibiu, 1943)*; *Știri privitoare la Mihai Viteazul în cîteva broșuri germane contemporane (AIIN, X, Cluj — Sibiu, 1945, p. 256—290)* și lucrare ce va fi publicată în volumul următor din *Crisia*.

S-a aplecat cu căldură asupra lucrărilor studenților și doctoranzilor pe care i-a îndrumat în cercetarea istoriei. A fost generos pînă la capăt, chiar și cu cei mai puțin înzestrați sau conduși de grabă, într-un domeniu ce implică răbdare și mai ales cumulara multor cunoștințe, gîndindu-se că munca și bunătatea vor conduce pe drumul adevărat și pe cei mai grăbiți. Nu s-a despărțit niciodată de morală ce o implica conduita sa umană deosebită. De aceea ne-a fost drag studenților, profesorilor din cele mai îndepărtate colțuri ale țării. Pentru aceștia omul și profesorul M. P. Dan, învățatul nu era niciodată ocupat. Ne-a ținut mereu minte cu luminile sau umbrele activității noastre.

Astfel omul, profesorul, cercetătorul generos și uman care a fost M. P. Dan, cu adîncă și durabila sa operă, va rămîne mereu în mintea și sufletele celor care l-au cunoscut, iubit și prețuit cu aleasă stimă.

Opera sa va fi mereu un exemplu de slujire a adevărului istoric, de cald patriotism și de prețuire aleasă între popoarele bătrînei Europe. Cu ele M. P. Dan va păși mereu în frontul ferm și neabătut ce-l conduce de la Herodot încoace, mereu tînăra și înțeleapta Clio.